

**МІНІСТЕРСТВО ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ
ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ**

**ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ**

«СХВАЛЕНО»

Вченою радою Державної екологічної
академії післядипломної освіти та управління

Голова Вченої ради

 О. Бондар

(Протокол № 4-20 від 27.10.2020 р.)

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

**«МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ
ПІДГОТОВКИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ»**

Галузь знань:	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність:	051 Економіка
Освітньо-наукова програма	Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища

Робоча програма дисципліни «**Методологія наукових досліджень та організації підготовки дисертаційної роботи**» для підготування докторів філософії зі спеціальності 051 – «Економіка» у галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки».

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

доктор економічних наук,
професор завідувач кафедри зеленої економіки
та економіки природокористування О. Бутрим

доктор технічних наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України,
Лауреат державної премії України в галузі науки і техніки,
Відмінник освіти України,
професор кафедри екологічного моніторингу,
геоінформаційних та аерокосмічних технологій О. Машков

Робочу програму обговорено та затверджено на засіданні кафедри зеленої економіки та економіки природокористування, протокол № 3 від 23.10.2020 р.

Завідувач кафедри

 О. Бутрим

ПОГОДЖЕНО

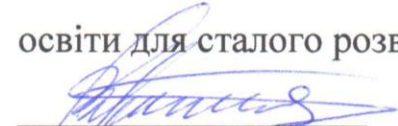
Перший проректор
з науково- педагогічної роботи

 Г. Фінін

« 23 » жовтня 2020 р.

ПОГОДЖЕНО

Директор Міжгалузевого
координаційного центру з екологічної
освіти для сталого розвитку

 В.Барановська

« 23 » жовтня 2020 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма навчання	очна (вечірня) форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» (шифр і назва)		+
	Напрямок підготовки 051 «Економіка» (шифр і назва)		
Модулів – 4	Спеціальність (професійне спрямування): <u>економіка</u> <u>природокористування та охорони навколишнього середовища</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		1-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання за темою дисертації (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 120		1-й	
Годин для вечірньої форми навчання: аудиторних – 40 в т.ч. індивідуальної роботи - 0, самостійної роботи - 80	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>Доктор філософії</u>	Лекції	
		20 год.	
		Практичні, семінарські	
		18 год. Консультація - 2	
		Лабораторні	
		- -	
		Індивідуальна робота	
		- -	
		Самостійна робота	
		80 год.	
Індивідуальні завдання: -год.			
Вид контролю: <u>екзамен</u>			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для очна (денна) форма навчання –
для очна (вечірня) форма навчання – 40/80

ВСТУП

Програму вивчення навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень та організації підготовки дисертаційної роботи» складено відповідно до освітньо-наукової програми підготовки аспірантів для здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 – економіка в галузі знань 05 – соціальні та поведінкові науки.

Предметом дисципліни “*Методологія наукових досліджень та організації підготовки дисертаційної роботи*” є система загальних принципів і підходів наукового пізнання, методи, технології пізнання, що пов'язані з науковою та практичною професійною діяльністю в сфері економіки природокористування.

Навчальна програма складається з таких змістових модулів:

Змістовний модуль I. *Теоретико-методологічні основи наукових досліджень*

Змістовний модуль II. *Підходи щодо оцінювання ефективності наукових досліджень*

Змістовний модуль III. *Вимоги щодо підготовки, оформлення та подання наукових матеріалів*

Змістовний модуль IV. *Організація підготовки кваліфікаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії*

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень та організації підготовки дисертаційної роботи» є надавання теоретичних знань про методологію наукових економічних досліджень та практичних навичок в галузі організації підготовки дисертаційних робіт, а також у підготовці фахівців, які мають професійно займатися питаннями організації науково-дослідницької роботи, у тому числі використання природних ресурсів, та збалансованого землекористування зокрема в контексті запровадження постулатів зеленої економіки.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Проектний аналіз» є:

- вивчення основних понять та методів, які використовуються під час запровадження економічних досліджень;
- ознайомлення з проблемами, що пов'язані з реалізацією наукової діяльності;
- оволодіння аналітичними навичками, інструментарієм, потрібними для проведення наукових досліджень;
- підготовка аспірантів з питань оптимальної організації та ефективного застосування теоретичних та практичних методів наукового дослідження;
- оформлення результатів наукових досліджень, їх апробація та впровадження.

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен **знати:**

- базові поняття і постулати наукознавства, як системи знань;
- сутність методології та її складових;
- основні компоненти структури і динаміку наукового знання та наукової діяльності;
- вимоги до оформлення наукової роботи;
- алгоритм захисту результатів наукової роботи.

Після вивчення дисципліни студенти повинні **вміти**:

- організувати проведення наукового дослідження;
- володіти алгоритмом формування структури наукової роботи та створення інформаційної бази для її проведення;
- формувати зміст, визначати предмет і об'єкт дослідження;
- користуватись методами наукового дослідження та здійснювати аналіз і верифікацію набутих результатів;
- оформити наукову роботу та оприлюднювати її результати.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль I

Змістовий модуль 1.

Теоретико-методологічні основи наукових досліджень

Тема 1. Предмет і сутність науки як сфери людської діяльності.

Мета, завдання, провідні категорії та структура курсу. Наука та її роль у суспільному виробництві. Виникнення та еволюція науки. Теоретичні та методологічні принципи науки, види наукових досліджень.

Тема 2. Організація наукового дослідження. Основні етапи виконання наукових досліджень. Обґрунтування і формулювання теми наукового дослідження та визначення робочої гіпотези. Визначення мети, завдань, об'єкта й предмета дослідження. Наукова новизна досліджень.

Тема 3. Основи методології наукової творчості. Поняття методології та методики наукових досліджень. Методологія теоретичних досліджень. Основи методології досліджень емпіричного рівня.

Модуль II

Змістовий модуль 2.

Підходи щодо оцінювання ефективності наукових досліджень

Тема 4. Основні методи наукових досліджень та їх характеристика. Поняття наукового методу та його основні риси. Система методів дослідження. Загальнонаукові методи. Спеціальні методи.

Тема 5. Моделювання як метод дослідження процесів в об'єктах дослідження. Класифікація об'єктів дослідження з метою моделювання процесів в них та задачі оцінки стану та прогнозу. Математичні моделі динамічних об'єктів (лінійних і нелінійних). Імітаційне моделювання процесів в об'єктах дослідження. Оцінка адекватності математичних моделей процесам в об'єктах дослідження.

Тема 6. Інформаційне забезпечення та ефективність наукових досліджень. Суть, види і основні джерела науково-технічної інформації.

Науковий пошук інформації, її аналіз та інтерпретація. Економічна ефективність наукових досліджень. Оцінка рівня невизначеності результатів.

Модуль III Змістовий модуль 3.

Вимоги щодо підготовки, оформлення та подання наукових матеріалів

Тема 7. Загальні вимоги та правила оформлення наукових матеріалів. Оформлення результатів дослідницької роботи (НДР). Презентація результатів досліджень. Рецензування наукових робіт.

Тема 8. Основні відомості про структуру наукових досліджень. Математичне дослідження проблеми.

Тема 9. Вибір методу дослідження. Види та особливості викладу результатів наукових досліджень.

Модуль IV Змістовий модуль 4.

Організація підготовки кваліфікаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Тема 10. Впровадження результатів наукових досліджень.

Тема 11. Дисертація як результат наукових досліджень. Основні терміни та визначення. Кваліфікаційна складова дисертації.

Тема 12. Вибір теми дисертації. Актуальність теми дисертаційного дослідження. Рекомендації щодо структури та змісту дисертації.

Тема 13. Структура і зміст дисертаційної роботи. Оформлення рукопису дисертації.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						вечірня форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п(с)	лаб	інд	ср.	л		п	лаб	інд	ср.	
Модуль I												
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи наукових досліджень												
Тема 1. Предмет і сутність науки як сфери людської діяльності.							8	2	-	-	-	6
Тема 2. Організація наукового дослідження							8	2	-	-	-	6
Тема 3. Основи методології наукової творчості							8	2	-	-	-	6
Разом за модулем 1							24	6	-	-	-	18

Модуль II												
Змістовий модуль 2. Підходи щодо оцінювання ефективності наукових досліджень												
Тема 4. Основні методи наукових досліджень та їх характеристика							14	2	-	-	-	12
Тема 5. Моделювання як метод дослідження процесів в об'єктах дослідження							8	2	-	-	-	6
Тема 6. Інформаційне забезпечення та ефективність наукових досліджень							10	2	2	-	-	6
Разом за модулем 2							32	6	2			24
Модуль III												
Змістовий модуль 3. Вимоги щодо підготовки, оформлення та подання наукових матеріалів												
Тема 7. Загальні вимоги та правила оформлення наукових матеріалів							10	2	2	-	-	6
Тема 8. Основні відомості про структуру наукових досліджень							7	1	-			6
Тема 9. Вибір методу дослідження							9	1	2			6
Разом за модулем 3							26	4	4			18
Модуль IV												
Змістовий модуль 4. Організація підготовки кваліфікаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії												
Тема 10. Впровадження результатів наукових досліджень							8	1	2			5
Тема 11. Дисертація як результат наукових досліджень							8	1	2			5
Тема 12. Вибір теми дисертації							10	1	4			5
Тема 13. Структура і зміст дисертаційної роботи							10	1	6			5
Разом за модулем 4							36	4	14			20
<i>Всього годин</i>							120	20	20	-	-	80
ІНДЗ								-	-	-	-	-
<i>Всього годин</i>							120	20	20	-	-	80

5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	<i>Назва теми</i>	<i>Кількість годин</i>
1	Тема 6. Інформаційне забезпечення та ефективність наукових досліджень <i>Теми практичних занять:</i> 1. Методи оцінювання якості та графічної обробки результатів дослідження.	2
2	Тема 7. Загальні вимоги та правила оформлення наукових матеріалів <i>Теми практичних занять:</i> 1. Організація роботи з базами даних та науко метричними платформами	2
3	Тема 9. Вибір методу дослідження <i>Теми практичних занять:</i> 1. Вибір методу дослідження. 2. Види та особливості викладу результатів наукових досліджень	1 1
4	Тема 10. Впровадження результатів наукових досліджень <i>Теми практичних занять:</i> 1. Впровадження результатів наукових досліджень.	2
5	Тема 11. Дисертація як результат наукових досліджень <i>Теми практичних занять:</i> 1. Мова і стиль викладання матеріалу дисертаційної роботи. 2. Рекомендації щодо алгоритму написання дисертації	1 1
6	Тема 12. Вибір теми дисертації <i>Теми практичних занять:</i> 1. Вибір теми дисертації. Актуальність теми дисертаційного дослідження. 2. Рекомендації щодо структури та змісту дисертації	2 2
7	Тема 13. Структура і зміст дисертаційної роботи <i>Теми практичних занять:</i> 1. Оформлення рукопису дисертації	4

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота студента (СРС) є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять, і є невід'ємною складовою процесу вивчення конкретної дисципліни. Її зміст визначений робочою навчальною програмою, методичними матеріалами,

завданнями та вказівками викладача. Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення дисципліни: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, картографічними і табличними матеріалами тощо. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виносить на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який студенти опрацювають під час аудиторних занять.

Зміст СРС з дисципліни «Методологія наукових досліджень та організації підготовки дисертаційної роботи» складається з таких видів роботи:

- 1) підготовка до аудиторних занять (лекцій);
- 2) самостійне опрацювання матеріалу навчальної дисципліни, запропонованого викладачем, згідно з навчально-тематичним планом;
- 3) виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань;
- 4) підготовка до заліку.

Розподіл годин самостійної роботи

№ з/п	<i>Назва теми</i>	<i>Кількість годин</i>
1	Тема 1. Предмет і сутність науки як сфери людської діяльності. 1. Історичні етапи науки. 2. Види та ознаки наукового дослідження. 3. Теоретичні та методологічні принципи науки.	6
2	Тема 2. Організація наукового дослідження. 1. Процеси наукового дослідження. Загальна характеристика. 2. Формулювання теми наукового дослідження. 3. Постановка проблеми наукового дослідження. 4. Визначення мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження. 5. Виявлення і ознайомлення з основними літературними та архівними джерелами.	6
3	Тема 3. Основи методології наукової творчості. 1. Методологія теоретичних досліджень. 2. Бібліографічний апарат наукових досліджень. 3. Наукова інформація та способи її пошуку. 4. Пошук інформації за ключовим словом	6
4	Тема 4. Основні методи наукових досліджень та їх характеристика. 1. Характеристика загальних методів наукового дослідження. 2. Характеристика спеціальних методів наукового дослідження	12
5	Тема 5. Моделювання як метод дослідження процесів в об'єктах дослідження. 1. Що таке модель 2. Основні принципи застосування методу моделювання 3. Найбільш поширені комп'ютерні моделі як метод наукового дослідження	6
6	Тема 6. Інформаційне забезпечення та ефективність наукових досліджень 1. Суть інформаційного забезпечення з позицій пізнавального	6

	характеру інформації 2. Основні прийоми пошуку інформації	
7	Тема 7. Загальні вимоги та правила оформлення наукових матеріалів 1. Вимоги державного стандарту до оформлення наукових звітів	6
8	Тема 8. Основні відомості про структуру наукових досліджень 1. Розкрийте системність науки як окремого соціального інституту 2. Розкрийте зв'язок науки як результату діяльності людства та суспільної практики.	6
9	Тема 9. Вибір методу дослідження 1. Групи сукупності методів. 2. Фактори вибору методів і методик дослідження.	6
10	Тема 10. Впровадження результатів наукових досліджень 1. Чим визначається результат наукового дослідження. 2. Розкрийте суть впровадження результатів наукового дослідження і назвіть його форми.	5
11	Тема 11. Дисертація як результат наукових досліджень 1. Основний етап роботи над дисертацією. 2. Отримання результатів дослідження та їх аналіз.	5
12	Тема 12. Вибір теми дисертації 1. Вибір теми дисертації як основне стратегічне питання пошуку напрямку наукового дослідження і способів максимального розкриття здібностей, знань та інтересів аспіранта (здобувача). 2. Визначення актуальної дефініції наукової проблеми, сфери та напрямів її вивчення з подальшим поглибленням і конкретизацією предмета та об'єкта дослідницької діяльності.	5
13	Тема 13. Структура і зміст дисертаційної роботи 1. Формування робочого плану дисертанта як відображення його наукової діяльності. 2. Складання індивідуального плану аспіранта як основного документа на період роботи над дисертацією з урахуванням наукової спеціалізації, навчальної діяльності в аспірантурі, складання кандидатських іспитів, атестації тощо.	5
	Всього	80

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний; репродуктивний метод (репродукція – відтворення); метод проблемного викладу; частково-пошуковий, або евристичний; дослідницький метод; дискусійні методи; імітаційні та не імітаційні методи; неігрові методи; метод моделювання.

8. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Мета поточного контролю – оцінити ступінь засвоєння теоретичного і практичного матеріалу та рівень знань аспірантів з відповідних розділів дисципліни.

Рівень поточних знань оцінюється в балах по кожному із передбачених видів практичних завдань окремо:

- володіння теоретичним матеріалом;
- доповіді за тематикою творчих робіт.

Згідно до методики рейтингової оцінки поточний рейтинг аспіранта розраховується як сума балів за всіма видами практичних завдань (плюс показники відвідування лекційних та практичних занять) наращується протягом семестру.

Аспіранти, поточні знання яких оцінені на “незадовільно” (0-29 балів), вважаються не атестованими і до заліку з дисципліни не допускаються. Аспіранти, які за роботу в семестрі та на заліку набрали 30-59 балів мають право на перескладання.

Підсумковий контроль знань здійснюється наприкінці семестру шляхом складання заліку.

Залік проводиться в змішаній формі, по завданнях, які складені на основі програми курсу та мають однаковий рівень складності. Перед заліком проводиться консультація протягом 2 годин. На підготовку питань під час заліку відводиться 45 хвилин.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ

Дисертаційні роботи та їх види

Сутність та значення теоретичних досліджень

Обробка результатів експериментальних досліджень

Основні етапи виконання наукових досліджень

Впровадження результатів НДР

Складання бібліографії

Обґрунтування і формулювання теми наукового дослідження та визначення робочої гіпотези

Поняття наукового методу та його основні риси

Основні джерела наукової інформації

Поняття методології та методики наукових досліджень

Математичні моделі динамічних об’єктів (лінійних і нелінійних)

Оформлення результатів дослідницької роботи (НДР)

Виникнення та еволюція науки.

Систематизація інформації та підготовка огляду літератури

Способи організації наукового дослідження

Визначення мети, завдань, об’єкта й предмета дослідження

Наукова новизна досліджень

Методи графічної обробки результатів експерименту

Основи методології досліджень емпіричного рівня

Система методів дослідження

Оцінка економічної ефективності наукових пропозицій

Розрахунки рівнів невизначеності добутку і суми

Методологія теоретичних досліджень

Організація роботи з базами даних та науко метричними платформами

Загальнонаукові методи. Спеціальні методи

Основні науко метричні показники
 Джерела невизначеності та способи їх визначення
 Класифікація об'єктів дослідження з метою моделювання процесів в них та задачі оцінки стану та прогнозу
 Презентація результатів досліджень
 Прилюдний захист дисертації
 Імітаційне моделювання процесів в об'єктах дослідження
 Рецензування наукових робіт
 Міжнародні науко метричні бази даних
 Автореферат дисертації та методика його написання й оформлення
 Види наукових публікацій. Правила оформлення публікацій
 Розрахунки рівнів невизначеності добутку і суми

Рівень поточних знань аспірантів оцінюється відповідно до методики рейтингової оцінки. Сутність методики полягає у визначенні поточного рейтингу аспіранта, що розраховується як сума балів за всіма видами практичних завдань та результатами самостійної роботи і наращується протягом семестру.

9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота													Залік	Сума
Модуль 1			Модуль 2			Модуль 3			Модуль 4					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	35	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи, практики	для заліку
91-100 (A)	відмінно	
81-90 (B)	добре	
71-80 (C)		
66-70 (D)	задовільно	
60-65 (E)	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
30-59 (F)	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
0-29 (F)	Неприйнятно; потрібна значна додаткова робота	

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА:

Добронравова І. С. Новітня західна філософія науки : підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : ПАРАПАН, 2008. 214 с.

Іщенко М. П. Філософія науки : питання теорії і методології : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. К. : УБС НБУ, 2010.– 444 с.

Клименюк О.В. Виклад та оформлення результатів наукового дослідження: Авторський підручник. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. 398 с.

Ковальчук В. В. Основи наукових досліджень : навч. посібн. Вид. 2-е, доп. і перероб. - К. : Видавничий дім „Професіонал”, 2004. 208 с.

Методологія наукових досліджень : навч. посіб. / В. І. Зацерковний, І. В. Тішаєв, В. К. Демидов. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.

Сергієнко В. В. Філософські проблеми наукового пізнання : навч. посібник. Кременчук : Кременчуцький національний університет ім. Михайла Остроградського, 2011. 103 с.

Сидоренко В. К., Дмитренко П. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для вищ. пед. закл. Освіти. К.: РННЦ «ДНІТ», 2000. 260с.

Синденко В.М., Грушко І.М. Основи наукових досліджень Харків : Вища школа, 2006. 200 с.

Філософія і методологія науки: курс лекцій / О.В. Рябініна. – Х.: НУЦЗ України, 2013. – 103 с.

Допоміжна

Добронравова І. С. Синергетика : становление нелинейного мышления К. : «Лыбидь», 1990. 150 с.

Лакатос І. Избранные произведения по философии и методологии науки. М. : Академпроект, 2008. 475 с.

Лакатос І. Фальсификация и методология научно-исследовательских программ / Имре Лакатос. М. : Медиум, 1995. 235 с.

Рикер П. Конфликт интерпретаций. Очерки о герменевтике. М. : Канон-Пресс-Ц : Кучково Поле, 2002. 624 с.

Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки / [Пер. с англ. и нем. А. Л. Никифорова; общ. ред. И. С. Нарского]. М. : Прогресс, 1986. 542 с.

Фейерабенд П. Против метода. Очерк анархистской теории познания / П. Фейерабенд. М. : АСТ ; Хранитель, 2007. 413 с. 1

Фуко М. Археология знания. К. : Ника-Центр, 1996. 208 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
2. Законодавча база [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/>
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/
4. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.rada.gov.ua/